

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

Tár

92

Hel

Zichy Manóné

"1927"

Szerző:

Cím: *Pesti titkok*

Forrás:

*Pesti Lapló*34
(Hely)1927. 2. 27.
(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

Pesti titkok

16

A pesti uccáknak, házaknak, épületeknek is megvan a történetük. Hol titkok, hol emlékek. Járunk a házak között, járunk az uccákon, s a mult emlékei sokszor kísértének bennünket. Egy-egy föllirat, egy-egy kő, egy-egy emlék, sokszor mi sem őrzi már a multak titkait.

1. Isten igaz bíró

Aki kívülről nézi a Kálvin téri református templomot, annak feltűnhet, hogy a templomnak a Ráday ucca felé eső oldalán az udvar felé mintegy egy méter széles s három méter hosszú kiugrása van. Református templomokon ez szokatlan, hiszen a református templomoknak nincsenek oldaloltárai s amellet fel-tűnő ez azért is, mert a templom másik oldalán hiányzik ugyanez a kiugrás.

Benn a templomban azután mindenki lát-hatja, hogy ez a kiugrás egy *sírfülke*. Vasrács keríti el a sírt, ahol kőszarkofágban nyugszik a föllirat szerint *zichi és vasánkői gróf Zichy Manóné, Lady Strachan Charlotte*. A kőszarkofágon életnagyságú fehér márványszobor, fiatal asszony szobra, összekulcsolt kezekkel, s a jobbkezben egy üvegcsével. A síremlék fölött azután ez a föllírás: *Isten igaz bíró.*

Ki volt Zichy Manó gróf?

Egyike a magyar ügy legnemesebb harco-sainak, legkivált a Bach-korszak alatt, de előbb is a szabadságharc idején. A szabadságharc céljaira följánlotta minden ezüstjét és aranyát, s később a Bach-korszak alatt egyike volt azoknak a főuraknak, akik minden igaz és nemes magyar ügy szolgálatába állottak. Évtize-deken át egyik lelke volt a magyar főúri társa-ságoknak, sokat tett a társadalmi élet emelése-ért, lelkes és dúsgazdag főúr volt: költők és írók barátja. 1808-ban született s 1877-ben halt meg.

Széchenyiről és Wesselényiről tudjuk, hogy a huszas években nagy utazást tettek külföldön, bejárták Angliát és Franciaországot s tudjuk, hogy Széchenyi sorsára és fejlődésére mekkora hatása volt ennek az angliai útnak. A magyar főurak közül a mult század elején mind tettek ilyen külföldi utakat, s így indult el a harmincas évek közepén Angliába két fiatal magnás, gróf Zichy Manó és gróf Berchtold Antal. Ketten indultak el, négyen jöttek haza; gróf Berchtold Antal feleségül vette Lady Strachan Matildát, a huszonkilencesztendős gróf Zichy Manó, vagy ahogy akkor irta magát, *Emánuel*, a kisebbik leányt; Charlottét. 1837 április 2-án történt meg az esküvő.

Gróf Zichy Manó egyike volt akkor a főúri társaság leggazdagabb tagjainak, *unoka-öccse Metternichnek*, a hatalmas kancellárnak, bejáratos az udvarhoz, s a fiatal férfi oroszvári kastélyába vitte ifjú hitvesét. Ez az oroszvári birtok ma *Lónyay* Elemér hercegé, akkor azonban a Ferraris-örökség révén Zichy Manóé volt. Zichy Manó ekkor építtette föl a mostani oroszvári kastélyt, még pedig, hogy feleségét meglepje, teljesen hasonlóan a Strachanok skóciai kastélyához és a palotát éppen úgy rendezte be, ahogy az angol úr lánya otthon megszokta. Így élt a házaspár tizenhárom esztendőn át boldogan és egyetértésben, csak éppen gyermektelen volt a frigy. Mindenki a legboldogabb házaspárnak látta őket, mindenki irigyelte a gazdag fiatal párt, amikor 1851 elején Strachan Charlotte nővérehez, Berchtold Antalnéhoz költözött Oroszvárra s ott töltötte a nyarat, azután Pestre jött s már szeptembertől kezdve minden este ott lehetett láni a német színház operaelőadásán.

A férfi, a rokonok és a barátok mindinkább tapasztalták, hogy a grófné túlságosan ideges s hogy valamilyen baja van. Orvosokkal vizsgáltatták meg, az asszony azonban nem nyilatkozott arról, hogy mi bántja s mi a bánata.

1851 november 12-én azután nagvobb társa-

ság volt Zichy Manó gróféknál s a társaság tagjai között volt *Andrássy* Manó gróf is. A gróf akkor harmincéves volt, karesú, feketeszakállú, elegáns ifjú. Bátyja: Gyula gróf ekkor már Angliában élt, mint a szabadságharc menekültje s *Andrássy* Manó ekkor jött fel oroszvári birtokáról Pestre, ahol a második telet töltötte.

Szép szőke asszony volt akkor Zichy Manóné, finom angol szépség, harminckét esztendő-s mindössze. *Andrássy* Manó gróf harminc-éves volt. A társaság tagjai lassankint eltávoztak s végül az ebédlöben csak ketten maradtak, a grófné és *Andrássy* Manó. Egyszerre csak megszólalt a grófné:

— Tudja, hogy elválok a férjemtől? — kérdezte.

— Hiszen az lehetetlen, — válaszolta *Andrássy* Manó.

— Mért volna lehetetlen? Ő katolikus, én anglikán vagyok. A válásnak így nincs semmi akadály. Elválok s aztán...

Kérdőleg nézett *Andrássy*ra.

— Aztán, — folytatta az asszony — aztán *magához megyek feleségül*. Most már megmondhatom, szeretem. Nem tudok mága nélkül élni.

Andrássy Manó talán komolyan vette a

dolgot, talán tréfának, de el akarta ütni!

— Grófnő, — mondotta, — hiszen én *völegény vagyok*.

Zichy Manóné ekkor elfordult és a kebléből kivett egy üvegcsét. Az ajkához akarta szorítani, azonban *Andrássy* Manó utána ugrott, hogy kiesavarja a kezéből. Egy kerek asztal volt az ebédlöben e körül kezdett el futni a grófnő és *futásközben fölhajtotta az üvegcsé tartalmát*.

Még ránézett a grófra, azután elvágódott. *Rögtön meghalt*.

Zichy Manó gróf a Deák-téri ágostai evangélikus templomban akarta eltemetni feleségét, azonban az evangélikus egyház ezt megtagadta azzal a kijelentéssel, hogy öngyilkos nem kaphat sírhelyet az egyházban. Zichy Manó ekkor

a Kálvin-téri református egyháznak nagyobb alapítványt ajánlott föl, s ekkor Török Pál lelkész, a későbbi püspök, fölépítette ezt a kiugrást, ahol most Zichy Manóné sírja van és ahol karrarai márványszobor őrizi örökre a szerencsétlen asszony emlékét. A sír fölött pedig ott van a fölírás: *Isten igaz bíró.*

A Király ucca jobboldalán, a Rombach ucca sarkán két régi ház áll egymással szemben, a *Majthényi bárók pesti háza*. Az egyik háznak nagy kiugró üvegezett erkélye van s ebben a házban lakott *Majthényi Flóra* bárónő, *Tóth Kálmán*nak, a költőnek későbbi felesége, maga is írónő, *Tóth Béla* anyja.

Majthényi Flóra édesanyja dúsgazdag volt, Kállay-lány, annak a Marcibányinak sógor-nője, aki az akadémiai nagydíjat alapította. Az ötvenes évek elején — mint mondani szokták — ők »vitték a legnagyobb házat« Pesten.

A *sarokszoba* volt *Majthényi* Flóra szobája. A későbbi írónő már tizenhétéves korában nagy irodalmi hajlandóságot mutatott; Weimarba utazott, hogy egy virágot hozzon Goethe sírjáról, egy kavicsot hozott Schilleréről, s Palermóba hajózott, hogy egy ágat hozzon el abból a narancsligetből, ahol állítólag Mignon dalolt. S még egyről volt híres akkor *Majthényi* Flóra a régi Pesten, amikor még híre-hamva sem volt a divatos soványítókúrának; ő volt a legkarcsúbb leány s barátnői azt mondták, hogy karecsúságát annak köszönheti, hogy *krétát* eszik.

Majthényi Flóra így szeretett bele *Tóth Kálmán*ba, akkor a legnépszerűbb költőbe. Az anya azonban ellenezte a házasságot s ekkor játszódott le egy különös jelenet a királyucai házban.

Tóth Kálmán *Madách Imre* társaságában látogatta meg *Majthényi*ékat, amikor Flóra vizet mutatott két pohárban s így szólt a költőhöz:

— Anyám nem engedi, hogy egymáséi legyünk. *Legjobb, ha mérget iszunk és együtt halunk meg.*

Flóra mindkét pohárba fehér port hintett s aztán megitták a pohár tartalmát. Flóra nyugodtan ült az erkélyablakban. Tóth Kálmán azonban mindjobban elsápadt s egyszerre elszédült.

— *Hiszen csak cukor volt,* — kiáltott föl akkor *Majthényi Flóra.*

Az anyja e jelenet után beleegyezett a házasságba s Tóth Kálmán boldogan távozott a Majthényi-házból. *Madách* Imre kísérte hazafelé. Ahogy az uccán mentek, a Király ucca sarkán egyszerre csak megállott *Madách* s így szólt Tóth Kálmánhoz:

— Én azt hiszem, a tréfa, amelyet Flóra veled csinált, szívtelenségre vall. Tégy le erről a házassági tervről. *Nem jó az, ha két költő házasságot köt.* Előbb-utóbb szét fogtok menni.

Valóban így is történt, a házasság nem volt boldog. *Majthényi Flóra* esztendőket töltött Pa-

lesztinában, majd öreg korában évtizedekig nem mozdult ki a Császár-fürdőből, ahol *alapítványi szobája volt*, mint *Marcibányi-örökösnek*. Néhány évvel ezelőtt halt meg s túlélte egyetlen fiát. Ez a fiú *Tóth Béla volt.*